ყოველდღიური გაზეთი «დროება», წელიწადი მეცხრე. — № 428

პარასკევი. 21 იენისს 1874.

გაზეთის ფასი

გაგზავნით: ერთი წლით — ექვსი მან., ნახევარი წლით — სამი მან., სამი თვით — ერთი მან. და ხუთმეტი შაური, ერთი თვით — სამი აბაზი.

წერილები ამ ადრესით უნდა გამოგზავნონ:
Въ Тифлисъ, въ редакцію газеты „ДРОЭБА“.

ხელის-მოწერა

თფილისში: გაზეთის „დროების“ კანტორაში
ქუთაისში: ანტ. ლორთქიფანიძის ბიბლიოთეკაში.

გაზეთი შემდეგი ადრესით უნდა დაიბარონ:
Въ Тифлисъ, въ контору газеты „ДРОЭБА“.

რედაქცია: ძველი ინსტიტუტის ქუჩაზედ, სოლომონ მირიმანოვის სახლებში.

კანტორა: ივანოვის ბიბლიოთეკაში, სასახლის მეიდანზე, შაბუროვის სახლებში.

შ ი ნ ა ა რ ს ი:

ს ა ქ ა რ თ ვ ე ლ ო:
— წვრილი ამბები „დროების“ კორრესპონდენცია: ზემო მაჩხანიდგან — უფ. „აბა მიცანით ვინა ვარს“ — ორიოდე სიტყვა სვანეთის კორრესპონდენციაზედ — **უ ც ხ ო ქ ვ ე ყ ნ ე ბ ი:** საფრანგეთი — წერილი პარიჟიდგან — **ნ ა რ ე ვ ი. მ წ ე რ ლ ო ბ ა:** თვით მასწავლებელი რუსული ენისა.
საქუთაისო ფელტონი, — W-ისა.

ორის თვის ანგარიში.

ქალის გამსესხებელ-შემნახველის ამხანაგობის ალებ-მიცემისა

ესე იგი 1874 წლის 21 მარტიდამ 21-ს მაისამდის

ამხანაგობაში ირიცხება წევრად ას სამოცდა სამი კაცი.

ა.) შემოსავალი

1.)	წევრთაგან შემოტანილა საწილო ფული	994 მ. 20 კ.
2.)	სესხი, მიღებული ამხანაგობისაგან დამფუძნებელთაგან . .	1500 მ.
3.)	სარგებელი, აღებული გასესხებული ფულისაგან	68 მ. 10 კ.
4.)	სავაჭრო ბანკში შეტანილის ფულის სარგებელი	8 მ. 40 კ.
	სულ შემოსულა	2,570 მ. 70 კ.

ბ.) გასავალი

1.)	გასესხებულა	1135 მ.
2.)	დახარჯულა გამგეობის გასამართავად	160 მ.
	სულ გასულა	1,295 მ.

გ.) კასსა.

1.)	ფული არის სავაჭრო ბანკში სასარგებლოთ	8,07 მ. 60 კ.
2.)	ამ ფულს ერგება სარგებელი ბანკიდამ . . . . , ...	8 მ. 40 კ.
3.)	ნაღდი ფული არის კასსაში . .	459 მ. 70 კ.
	სულ	1,275 მ. 70 კ.
	გასავალი არის	1,295 მ.
	ერთიანი ჯამი	2,570 მ. 70 კ.

გამგეები აზ. მიხეილ ჭადაგოვი.
გრიგოლ ოსეფოვი.

ს. ოძისი 22-ს მაისს 1874 წელსა.

გ ა ნ ც ხ ა დ ე ბ ა

თფილისის სავაჭრო ბანკისა

თფილისის სავაჭრო ბანკის სამმართველო აცხადებს საყოველთაო საცნობად, რომ ბანკი 11 იანვრიდგან 1874 წ., ცვლილების მოხდენამდის, ასის თავზედ შემდეგის ზომით იღებს და იხდის სარგებელს:

იღებს

(·1 სესხზედ იმ სარგებლიან ქაღალდებში,

ა.) რომელთაც სახელმწიფო ბანკში იღებენ:
სამი თვით. . . . . 6 %
ექვსი თვით . . . . 7 %

ბ.) რომელთაც სახელმწიფო ბანკში არ იღებენ:
სამი თვით . . . . $7^1/_2$ %
ექვსი თვით . . . . 8 %

2.) სპეციალურს ხელად მიბარებულ ფულში.
სარგებლიანი ქაღალდებით და ვექსილებით უზრუნველ-ყოფილს . . . . 7 %

3.) ვექსილების დაცვლაში:
სამი თვით . . . . 8 %
ცხრა თვით . . . . $8^1/_2$ %

4.) საქონლის გირაოში:
რომელიც მოტანილია . . . . 9 %
რომელიც გზაშია . . . . 10 %

იხდის

1.) ხელად მიბარებულ ფულში . . . 5 %
2.) შესანახად მიბარებულში
ა.) მოთხოვნამდის . . . . 5 %
ბ.) ექვსი თვით. . . . . 5 %
გ.) ერთი წლით . . . . 6 %
დ.) წელიწადზე მეტის ვადით მიბარებულში — სამმართველოსთან მორიგებით.

სამთავნოდ შესანახი ფული მიიღება: ყველა კერძოობითი პირისაგან, მოვაჭრე საზოგადოებათაგან და კამპანიებისაგან, ეკკლესიებისა და მონასტრებისაგან, სახაზინო და საზოგადობრივს დაწესებულებათაგან, — ას მანეთზედ არა ნაკლები.

ბანკში შენახული ფულების ბილეთები, ფინანსთ-მინისტრის განკარგულების თანახმად, ყველა სასამართლოებში და სახაზინო სამმართველოებში იჯარისა და შეკრულობის გირაოდ მიიღებიან: უვადო და ექვს თვემდის ვადიანი — მანეთი მანეთად და ერთის წლის და მეტის ხნით ვადიანი — ცოტა ნაკლებათ. ფოჩტით გამოგზავნილს შესანახს ფულს შემდეგი განცხადება უნდა მოჰყვეს:

ВЪ ТИФЛИССКІЙ КОМЕРЧЕСКІЙ БАНКЪ.

От такого-то

ОБЪЯВЛЕНІЕ

Препровождая при семъ столько то рублей, прошу принять эту сумму на вкладъ для обращенія изъ процентовъ на такой то срокъ (или до востребованія, или на такихъ то условіяхъ) и выслать билетъ на мое имя или на имя токого то, или на предъявителя,) по такому то адресу.

Число, мѣсяцъ и годъ. Подпись и мѣстожительство.

ქალაქს ტფილისში
ვართანოვის წიგნების მაღაზიაში ისყიდება
მცენარეთა ლექსიკონი.
ლათინურს, რუსულს და ქართულს ენებზედ
შედგენილი თ. რაფ. დ. ერისთავის-მიერ
ფასი ათი შაური.

წვრილი ამბები

— მომავალი ივლისის პირველიდგან! თფილისში ახალი სავაჭრო პროგიმნაზია, იხსნება რომლისათვის ნაქირავებია პუკიაში, ნიკოლოზის ქუჩაზე, უფ. ალელოვის სახლები. წელს მარტო მოსამზადებელი და პირველი კლასი გაიხსნება. მისაღები ეკზამენები დაიწყება 20-ს აგვისტოს. ვისაც ყმაწვილების ამ პროგიმნაზიაში მიცემა სურს, თხოვნა და საჭირო დოკუმენტები ინსპექტორის სახელზედ უნდა შეიტანონ.

— ამ დღეებში მიხაილის ხიდზედ, ღამე, სამს ავაზაკს ერთი მაიორი დაუჭრიათ. პოლიციას ერთი ამათგანი დაუჭერია, ორნიკი გაქცეულან.

— ჩვენ მივიღეთ ნამდვილი ცნობა, რომ თფილისის გუბერნიის თავად-აზნაურთა ბანკის წეს-დება დამტკიცებულა ამ წლის 28-ს მაისსა.

— კავკაზიის სამასწავლებლო მაზრის მთავრობას ქუთაისის პროგიმნაზიაში 10 მანეთი გარდასახადი დაუწესებია თითეული ყმაწვილზე მოსამზადებელ კლასში სასწავლებლად და 12 მანეთი შემდეგი კლასების მოწაფეებისათვის.

— ამბობენ რომ თელავის სასულიერო სასწავლებელი უნდა დაიხუროსო. ნეტა, რა მიზეზი უნდა იყოს?

— ცხინვალიდგან იწერებიან, რომ ერთი თვის წინამ სოფელში ერთ ქალს მაიმუნის მსგავსი არსება დაბადებია. ეს ბავშვი სულ

საქუთაისო ფელტონი.

საკვირველია, როგორ უეცრად გადაეყრება კაცი ხაიდისხან ჭეშმარიტებას! ეხლა მესმის მე ნიუტონის, გალილეს და უაიტის გამსჭვრეტელობა. დარწმუნებული ვარ, იმათაც ჩემისთანა შემთხვევა მოხვედრიათ და იმისთვის ერთს მიმზიდველობის კანონი გამოუჩნია, მეორეს მიწის ბრუნვა, მესამეს ორთქლის ძლიერება.

მართალია, მე ამათი ბადალი არა მომინახავს რა, მაგრამ ისეთი კითხვა კი ავხსენი, ისეთი სანთელი კი ვიშოვნე, რომელის სხივით მთელს ჩვენს არე-მარეს განათებულად ვუმზერ.

მკითხველი მოლოდებით სკდება მგონია: „რა არი ვეჟო, რა ნახე ამისთანა, აღარც კი გვეტყვი?“ მიფიცხდება მოთმინებიდამ გამოყვანილი „მედროებე“. მე დალოცვილო, ჩემთან რომ ერთი წამის სულ გრძელობას არ კადრულობ, სხვაგან კი რატომ არა ხარ ასეთი? რატომ ითმენ სხვაგან დაჩუმებას, შერცხვენას, შეურაცხყოფას და უენობას ერთი წამით კი არა, ათი და ოცი წლობით?

მაგრამ იქ სუსტი ხარ, და აქ ძლიერი; არც ისე ძლიერი, რომ ძალა დამატანო, თუ მე თითონ არ მსურდეს შენი შებრალება, მკითხველო, და დაკმაყოფილება შენი აღელვებული (მოგვეცა ცხონება!) ცნობის-მოყვარეობისა. ეს არის ჭირი, რომ კეთილის გულისა ვარ და შეწყნარების გრძნობა თან დამზდევს ყოველთვის აჩრდილათ.

მაშ ისმინე: გუშინასწინ თქვენი მორჩილი მოსამსახურე ათვალიერებდა შუა ბაზარში ძველს ქართულს წიგნებს. იქ მე შემხვდა ერთი ძველი ეფუთის წიგნი — ეს წიგნი ვახტანგ გორგასლანის დროისა არის. გადავფურცლე ერთი, ორი გვერდი და მესამეზედ აი როგორი შესანიშნავი და სახელთ-მძღვანელო სიტყვები აღმოვიკითხე: „დადგეს ჟამი, ოდეს ცხოვრებამან ჩვენმან წარმოგვიდგინოს მაგალითი განსხვავებული, მაშინ აღარ იქმნეს ტომი ქართველთა საჭიროთა საქმეთადა მოვლინებათა შინა მისთა გართულ. არა იქმნეს იგი გამომკვლეველ და მომსმენ მომავალისა თვისისა, არამედ მიეცეს უზრუნველობასა სრულსა. ხოლო მწერლობა დროსა მას იქნეს შესაძლო ესრეთი, რომელიც შეეხების მცირეთა საქმეთა, უქმთა მოვლენათა, და კერძოთა პირთა... ვიდოდეს ჟამი ესრეთ და ღრუბელნი შავნი ფრიადითა სისწრაფითა შეგროვდებოდეს ცასა ზედა საქართველოსათა.“

დავასრულე ეს ძვირფასი წინასწარმეტყველობა თუ არა, განქრა ჩემი ეჭვი, აღმევსო იმედით გული და შევსძახე სახელ-განთქმული Evrica!

და, მოგახსენებთ, კიდევაც ღირდა სასიხარულოდ, ეს ჩემი ნახული! წყეულმც იყოს დღეის შემდეგ ყველაფერი, რაც მკითხველისათვის არ იქნეს უტკბეს ნესვისა, — მგონია, კაი ნესვზედ ტკბილი არ აყოს რა, — და უსიამოვნესს საკრავთა სამოთხისათა!

ამ წამიდამ — ახ სად იყო აქამდის ეს ბედნიერი წამი! — ძვირფასო და გონიერო მკითხველო! მე მოგითხრობ შენ ფრიად გასართობ და სამხიარულო საგნებზედ.

ვახსენოთ ღმერთი და დავიწყოთ გამოაშკარება სხვა და სხვა შესამჩნევთა საიდუმლოებათა, რომელზედაც დამოკიდებულია საზოგადოების არსებობა თუ არა, კეთილ დღეობა მაინცა.

ერთს ქალაქს, რომელსაც ჩამოუვლის შფოთიანი წყალი, სახელად ფასის მდინარე, ერთს საპატიო თანამდებობის პირს საზარელათ მოუტყუილებია მეორე არა უმეტესად საპატიო პირი. ეხლა ეს ბატონები ძალიან ჩაქიშპებულან ერთმანეთზედ და არავინ არ იცის, რითი დაბოლოვდება საქმე. ამისთანა შესანიშნავს მოვლენას საზოგადოება გულის ძგერით შესცქერის და ფიქრობს „რა იქნება, ღმერთო!

ერთს ჩასქელებულს ქალს, რომელსაც საკმაო ბევრი ნაცნობები ჰყავს და რომელთანაც ერთი წერწეტა ახალგაზდაა შეჩვეული, უთქომს ამას წინეთ იმ ყმაწვილისთვის: თუ ჩემი სიყვარული, გინდა ჰკვიანად იყავი, ვილაც გოგოებს ნუ აჰყოლიხარ, თორემ შენც თავს-ლაფს დაგასხამს და იმ შენს სიყვარულსაცაო. ეს ამბავი შეეტყო მეზობელს ადვოკატს და მთელს ქუთაისში დაუგდია ხმა რომ ზ. და თ. ერთმა-

უძლო იყო თურმე, ბალნით შემოსილი ზედა ტანი მაიმუნს მიუგავდა, ყურები ძაღლსავით გაცქეტილი ჰქონდა, ტანზედ რამდენიმე ალაგს ხორც-მეტები ესხაო ხელებსა და ფეხებს გარდა.

— წელს ტფილისის კლასსიკურ გიმნაზიაში მერვე კლასის ორმოც მოწაფეთაგან ოცდა ათს კურსი გაუთავებია, აქედამ ორი ქართველია და სხვა რუსი და სომეხი. ქუთაისის გიმნაზიაში კი ოცდა ხუთ ყმაწვილთაგან მარტო რვას გაუთავებია კურსი და დანარჩენს თუ ეკზამენის დაჭერის ნება ვერ მიუღიათ, თუ ვერ გაუმარჯვნიათ. ამას გარდა ქუთაისის გიმნაზიის შვიდას მოწაფეთგან შემდეგ კლასებში მხოლოდ ორმოცი ყმაწვილი გადუყვანიათ და სხვები დარჩენილან და აქედამ ასიოდეს გიმნაზია სრულიად დაუტოვებია.

ეს ამბები სწორედ სანუგეშო არ უნდა იყოს ჩვენთვის. ეს იმას მოასწავებს, რომ ტფილისის გიმნაზიაში უფრო სომხები, ხშირად შეძლებული რუსულის მცოდნე ოჯახის შვილები და რუსები სწავლობენ; იმათგან სამი მეოთხედი ხეირიანად გიმნაზიის კურს ათავებს; და ქუთაისის გიმნაზიაში უმრავლესობა მოსწავლეთა ქართველი შეუძლებელი ოჯახის შვილებია და ამათ ენის უცოდინარობის გამო საგნების სწავლა უძნელდებათ და ეს გარემოება იმდენათ უხშავს იმათ ყოველივე ბუნებითს ნიჭს, რომ მერვე კლასის მესამედი ძლივს ათავებს კურს და დანარჩენი სამხედრო სამსახურში შედის. უმრავლესობას მერვე კლასამდის მიწევნის ღონეც ესპობათ და სამუდამოდ გიმნაზიურს სწავლას ეთხოვებიან.

„დროების" კორრესპონდენცია

ს. ზემო მაჩხაანი, 12 ივნისს 1874 წ.

მე დღეს კიდევ ქიზიყზედ უნდა გელაპარაკო, ჩემო მკითხველო. მაგრამ ამ სიტყვის „ქიზიყზედ" ამოკითხვის უმალვე იქნება შენ უსიამოვნოთ გაიქნიო თავი და არაფრათ გეჭაშნიკოს ამისი განმეორებითი კი არა— განმეათებითზედაც კიდევ მეტი გაგონება. იქნება, უსიამოვნობის მგრძნობელობით შეიჭმუხნო შუბლი, მწარედ გააწკლაპუნო პირი და მითხრა: „რა დაგემართათ შენ და შენ ქიზიყს, რაზე მოგვაძულე ამტელი იმაზედ ყბედობით თავი, რით ვერ მორჩი იმათი საცოდაობის დასრულებას? უსიამოვნობით ალვივსე გული, ერთი სასიამოვნოც გვითხარი რამე"! და სხვანი... მაგრამ აი ამაზედ მეც რას გიპასუხებ: „ერთი მაძღარი კაცი შემოხვდა ერთ მშიერ კაცსა. ამათ, რისგამოც იყო, ლაპარაკი გამოუვიდათ. დაუწყეს ერთმანეთს ბაასი და ამასობაში მაძღარმა უთხრა მშიერს: აი, შენი მშიერი....! მშიერმა უპასუხა: „მე კარგო კაცო, „ბევრი მაქვს და არა ესჭამო?!" მეც ასეთივე პასუხით მოგიგებ, ჩემო მკითხველო: მოხდა რამე სასიამოვნო ცვლილება ქიზიყელების ცხოვრებაში და მეც არ გელაპარაკე იმაზედ?— აქ,—როგორც წინათ გაგიგონია და ეხლაც გესმის,—ტრიალებს მხოლოდ გაცხარებული შიმშილი, ისე, როგორც ამოღებული ხმალი ომში, და შეუბრალებლათ ჰკვეთს თავს ყველას, ვინც კი ხდება მისი მსხვერპლი, მისი ანაწერი. მაშასადამე მე, ერთ ქიზიყელთაგანს, დამშთენია შენთან სალაპარაკო საგნათ რა? ქიზიყი, მხოლოდ ჩემი სამშობლო ქიზიყი და ამისი წარმომადგენლების შიმშილით წყვეტა-ჟლეტა.

მაგრამ ამას რას ვამბობ, „ამის წარმომადგენლების" მეთქი. სადღაა წარმომადგენლები? ვიღას ნახამ ამ ჟამათ სოფლებში, ან მინდვრათ? ვისთან მიხვალ და ვინ გეგულება შენი ნაცნობი კარგი ოჯახის შვილი, რომ კარები მაგარი ურდულით არა ჰქონდეს დაკეტილი, ბარგი სახლის ჭერზედ არ შეეწყოს და თითონ მოუბრუნებლათ არ დაღუპულ იყოს? ახლა ვიკითხოთ, სად წასულან, სად დაღუპულან? ღმერთმან იცის სად: ლეკეთში, თათარში, ოსმალეთში და ყველგან იქ, სადაც უპოვიათ თავიანთი თავის შესაფერი, თავის ნუგეშის-მცემელი და სიკვდილისგან, შიმშილისგამო, გადამრჩენი ხალხობა.

ეს კარგი და საუცხოვოა, ერთის მხრით, მკითხველო, რომ ქიზიყელებმა თავიანთი თავის საფარი სხვა და სხვა მხრეებში იპოვეს, რომ შიმშილით დაოსლებული აგებულება ბევრათ თუ ცოტათ მოიბრუნეს და მოილონიერეს; მაგრამ მეორის, მესამის და მეოთხის მხრით კი,—ვიტყვი თამამად,— სრულებით ვერაფერ სასიამოვნო სურათს წარმოგვიდგენს მომავლისთვის. ვისთვის, როგორ და რამდენათ საზარალოა ქიზიყელების სხვა ქვეყნებში გადასვლა, მე ამის მსჯელობაში არ შევალ; ამის გამოძიებისთვის და გამოკვლევისთვის მოქმედების ასპარეზს დაუთმობ იმას, ვისაც ეკუთვნის ეს. ხოლო რაც შეეხება მესამე მხარეს, ვიტყვი იმას, რომ რამდენათაც სასარგებლოა, ნივთიერი ცხოვრების მხრივ, ქიზიყელებისთვის სხვა და სხვა მხარეებში გადალუპვა, იმდენათ უსარგებლოც. უსარგებლოა მით უმეტეს, რომ ბევრი ნაწილი მათგანნი, განსაკუთრებით მდედრობითი სქესი, სრულებით ვერ ასცდენიან, როგორც ისმის, იმ სასჯელს, რაც იმას ემუქრებოდა აქ, თავის სამშობლოში, შიმშილის გამო და რაც იყო უმთავრესი მიზეზი იმათი გადასახლებისა: ადგილის შეუჩვევლობა, ჰაერის აუტანლობა და სხვა იმათ ერთ-მეორეზედ აწყობით და დაჩქარებით მიეზიდება, თურმე, საფლავისკენ.

მაშ რაღა დარჩენიათ ჩვენ საცოდავს ქიზიყელებს? სრულებით არაფერი სანუგეშო. ცოტა, ძალიან ცოტა დროც—და სრულებით გასწყდებიან ისინი, ამოუვათ გზათა უკან წანწალში სული და დამარხვასაც ვეღარ ეღირსებიან, საბრალონი, თვის სამშობლოში. იმათ სხეულს, ცვივნულს გზათა უკან ტყეში და ღრეში, ნაცვლად ჩვეულებრივის მიწის მიბარებისა, დაეპატრონებიან, დასანთქავათ, ნადირნი-მტაცებელნი და ნაცვლად მშობლიურის გლოვნა-გოდებისა დასჭყავებენ თავს ყვავნი და ყორანნი. ეს არის ჩვენი ქიზიყელების ბოლო და ყოვლად აუცდენელიც იქნება მათთვის ეს უბედურება, უკეთუ ხანგრძლივ დაჰყოფენ ისინი მისთანა განწირულებაში.

ქიზიყის ამ მდგომარეობიდგან, დახსნისათვის საჭიროა და ფრიად საჭიროა, რომ შეეწიოს და თანა უგრძნოს მას საზოგადოებამ, საზოგადოებამ, რომელსაც ძალ-უძს გაუწოდოს მას საშველათ ხელი და გადაარჩინოს სიკვდილს.

ნამდვილია, ერთ უპირველეს პირობას გაქსუებული ქიზიყელების სამშობლოში მობრუნებისთვის ისიც შეადგენს, რომ მთავრობამ, შემდეგ კანონიერის განკარგულებისა, შეაჩეროს ქიზიყელებზედ სახელმწიფო ხარჯი (ფოშტის ფული და სხვ...) იმ დრომდინ, ვიდრე მათ კეთილ-მდგომარეობა ნებას მისცემთ გადიხადონ ეს სახემწიფო ვალი და ვიდრე შეუმაგრდებოდესთ უმოსავლობით დაძალული ზურგი.

ჩვენი სოფლების სულიერი მამები, დაპირცარიელებულნი თავიანთ სამწყსოდგან, აპირებენ,—როგორც ისმის,—ერთობ მომართონ უ. ტფილისის სამოქალაქო გუბერნატორს და სთხოვონ, რომ მიეცესთ მათ სესხად პური სახელმწიფო პროვიანტის მაღაზინიდგან ამასთანავე სურთ დაუმატონ, რომ იმ შემთხვევაში, უკეთუ მთავრობა კეთილ-ისურვებს მათის თხოვნის დაბოლოებას იმათ სასარგებლოთ, მაშინ დარჩებათ იმათ მთავრობასთან ერთი სათხოვარიღა, სათხოვარი მის შესახებ, რომ მოკრეფის დროს ამ სესხისა, ე. ი. მაშინ, როდესაც მოსავალი პირს მისცემთ მათ მრევლს, მთავრობამ ჯეროვანი შემწეობა აღმოუჩინოსთ განწესების მოკრეფაში, რაც კანონით ეკუთვნისთ მღვდლებთ მრევლთაგან, რომ ამნაირი ღონისძიებით ესენი პირნათლად გამოვიდნენ სესხში.

ჭეშმარიტად ღირსია სრული ყურადღებისა ეს სამღვდელოთ არზა, თუ მართლად აპირებენ ისინი რასმეს ამის მგზავს. ღირსია მით უმეტეს, რომ მათი ცხოვრება დამოკიდებულია მარტო იმ მრევლიდგან შემოსავალზედ, რასაც ისინი ყოველ წლივ ნამუშავრით იღებენ (სადღა იღებენ?) მათგან და რომელზედაც ეხლა, მათის სხვა და სხვა მხარეებში გადაცვივნით, სრულებით ხელცარიელები დასხდნენ. გარდა იმისა, რომ ამ შემოსავლით იკვებებოდნენ თავიანთ ცოლშვილით (რადგანაც იმათ ბედობაზედ სხვა ფულათ ჯამაგირი არსაით ჰქავის), იმოსავდნენ ტანსა და ფეხსა, ზრდიდნენ სხვა და სხვა სასწავლებელში თვის შვილებს, უხვდებოდნენ მასპინძლურად მტერს და მოკეთეს,—სხვა და სხვა ფულათ გარდასახადსაც ამითა სწევდნენ და სწევენ.

აბა ახლა წარმოიდგინე, მკითხველო, როგორიღა უნდა იყოს ან ხორციელი, ან სულიერი მდგომარეობა მღვდლისა სოფელში, როდესაც ის მოკლებულია უკანასკნელ სახსარსაც თავის სიცოცხლის დაჭერისთვის?!... სხვა ნივთიერ ნაკლებობაზედ ხომ ხმაც აღარ ამოიღება.

წლევანდელი ჭირნახულები საიმედოს სრულებით არაფერს აღუთქვამენ ქიზიყელებს. ათასჯერ და ორიათასჯერ სჯობდა, რომ სათესლე პური,—რომელიც იმათ მამასისხლად ჰქონდათ მოპოვებული სხვა და

ნეთს დაშორდნენო. არავინ კი ბეჯითი არ იცის, რა ბოლო ექნება ამ საინტერესო და თან საყურადღებო აშიყების შეტაკებას, ან მეზობელი ადვოკატის მონაწილეობას ამ საქმეში.

კნეინას ჯ. თავისი ქმრის სახელით ევაჭრა თურმე ერთს დუქანში რამდენიმე ასი მანეთის ფართალი; შეუპირებია ვაჭარი სახლზედ ორს სათს და პირველზედ კი იმას ფაეტონით გაუწევია სოფელში. მთელი აზნაურება შეძრწუნებულია მზგავსი უსინიდისობით, ნამეტურ ამისთვის, რომ ეს საპატიო ქალი ერთი შესანიშნავის მეუღლე ყოფილა და ამითი ის ცხადია ამცირებს თავადობის ღირსებას. კნეინები ექსორიას უპირობენ თურმე ამ ქალს; განსაკუთრებით კნეინა ქ. და კნეინა ც. არიან თავგამოდებული. (თავგადმოდებულად არავინ წაიკითხოს).

ქუთაისი ცალიერდება; შეძლე საზოგადოება წყლებზედ და საზაფხულო ადგილებზედ მიდის. ერთი სოფლის თავადის შვილი დიდი ხანია აპირებს თურმე აბასთუმანში წასვლას. მაგრამ ვიღასაც დაურწმუნებია ეს საბრალო, რომ აბასთუმანის გაძლება შენს ჯიბეს არ შეუძლიანო. ამ შეჩვენებულს უთქვამს ავად-მყოფი მებატონისთვის, რომ იქ აბაზს აძლევენ თუმანშიო, ე. ი. რაც აბაზათ ღირს იმას თუმნად მოგცემენო და ამიტომაც ჰქვიან ამ წყლებს აბასთუმანიო. ეს ხმა ისე გავრცელდა თურმე ერთ კვირას, რომ ეხლა იმერეთიდგან ველარავინ ბედავს აბასთუმანში წასვლას.

ამის შემდეგ არ იქნება ურიგო გადავიდეთ იმ ამბავზედ, რომელმანაც ამ ბოლოს დროს საზოგადო ყურადღება შეიპყრო.

ერთს ლაქიას უთქვამს მეორე ლაქიასათვის, რომ ჩემი ბატონი რუსეთში მიდის სამუდამოთ, აქ აღარ მოსწონს ცხოვრება, ვერც ის შეეგუა აქაურობას და ვერც აქაურობამ შეითვისაო, ამისთვის გადაწყვეტილია ჩვენი აქედგან წასვლაო. ლაქიას ეს ამბავი ბატონისთვის მოუხსენებია, ბატონმა თავის მეგობრებს გადასცა და აქედან შეიტყო მთელმა ქალაქმა. ამბობენ სამოცდა ათი კასრულა და ორასი კასრულის საწმენდი ჭინჭი აქვს თურმე იმ საპატიო კაცს, რომელიც შორდება ცნობის მოყვარეობით აღვსილს ქუთაისელებს. ამას გარდა იმის მზარეულს წამოსცდენია, რომ ბატონი ყოველ დღე ბეჭა იყო აქ შეჩვეული და რუსეთში აღარ ვიცი რა ვქნათ, იქ თუმცა ძროხას ბეჭიცა აქვს და თეძოცა, მაგრამ მთელად ძნელი საშოვნელია და სუკის წვადები ხომ სულ შეუძლებელი არისო.

უკანასკნელად, სხვა ახალი ამბები ქუთაისში ეს გახლავსთ: ზ. ქმარს ეძებს, ქვრივი გ. აპირებს გათხოვებას, მაგრამ სალიანი კაცი უნდა და ამისთანა ჯერ არ საიდან სჩანს; ტ. ფიქრობს ნ. შერთვას—მაგრამ აქ უწმინდური ო. გამორევია და სანამ ას თუმანს მე არ მომცემთ საქმეს არ გავათავებინებო. რას იზამთ? ადვოკატმა თ. ისეთი საქმე მოუხერხა ადვოკატს ა., რომ ქვეყანაში თავი გამოსატანად აღარ აქვს, მართალია ფული და სიმდიდრე საკმაოთ მოაგროვა ამ ნიჭიერმა კაცმა, მაგრამ სახელი კი სამუდამოთ დაკარგაო ამტკიცებს ადვოკატი თ. მაგრამ მოგეცა სიცოცხლე, ერთმა ყვაწვილმა გუშინ წინ ამ ენა გასლექილ კაცს სასტუმროში საქმე უყო. ისეთი სიტყვები ეთქვა მისთვის, რომ ყველას იქ მყოფს ყურში თითი დაეცო და ბოლოს დროს გასალახავათაც მიწეული იყო. ქალაქში ეხლა იმის ლაპარაკის მეტი არაფერია. როგორ არა! საშინელი შფოთი ატეხა ერთი ყმაწვილის—მ. უსინიდისობამ, რომელმანც თურმე ერთ სატანცაო ზალაში თამაშობის დროს სასტიკად წამოაქცია გასათხოვარი ქალი შ. და ზედ თავზედ დაცემოდა, ძლივს ააყენეს თურმე. ქალი-შვილებს პირი შეუთქვამთ, რომ ამ ყმაწვილთან აღარ იტანცაონ კვლავ. ერთი ქმრიანი ქალიც კიდევ ამას წინეთ წამოექცია ერთს ცოლიან კაცს, მაგრამ ამას ყველამ გულგრილად შეხედა. მარტო გასათხოვარ ქალებს ებრალება თავის ამხანაგი, თორემ ქმრიანებს და ქვრივებს ამისთანა რასმე გროშათ არ გაჰკვირთო, მითხრა ჩემმა მეგობარმა. დღეს ესეც იკმარეთ ბატონებო, და სხომისაც არ დაგწყვეტთ გულს დამიჯერეთ.

W.

სხვა მხრიდგან, მოეხმარებინათ თავიანთ შიმშილით დამდგარი კუჭის გასამართათა, ვიდრე გადაეყარათ მიწაში. ათის დღის ხნული მიწა ისევ იმ სანახაობას წარმოგვიდგენს, რაშიაც იყო ის ორი დღის უკან შემდეგ მოხვნისა: შავათ, სრულებით შავათ გამოიცქირება ისა, ასე ეგონება ადამიანს, გუშინ გადუბრუნებიათო. იქ ისე უხვათ გახლავთ ყანა ანუ სხვა ბალახი, როგორც ხელის გულზედ. სწორეთ ა ეთსვე მდგმარეობაშია ქერის ნახნავები. არცარა მაგტელი იმედი ელოდება ფეტვის მხრივ მის პატრონებს, თუმცა კი ამ უკანასკნელ დროში წვიმებმა ნიავლევრებით ჩაირბინეს ზედ.

ი. ნატ—ევ.

უფალს „აბა მიცანთ ვინა ვარს“.

ჩვენს ქალაქში ყოველს აქაურს მოვლინებაზედ ბეჭდვით ლაპარაკს დიდი ზედმოქმედება აქვს, როგორც მოგეხსენებათ. შეეხება საქმე კერძო პირს, თუ საზოგადო სენს, ეს სულ ერთია, ოღონდ კი ვინმე დაგესლილი იყოს და ავტორი დარწმუნებულია, რომ ის საყოველთაო დაობის და ცნობისმოყვარეობის საგნათ შეიქნება. არსად ისე არ არის ადვილი, უცნობელი, მივარდნილი, უნიჭო და მეჭორე მბლაჯნელი ავიდეს უმაღლეს ხარისხზედ, შეიქნეს გმირათ, როგორც ქუთაისში. აქ თითოეულს ადამიანზედ, რომელმანც კი წერა-კითხვა იცის, თამამად შეგიძლიათ სთქვათ: „იქნება ეს კაცი ხვალ ენა მახვილ მწერლათ გადიქცესო“

ეხლა მიბრძანეთ: ბედნიერი ქვეყანა არ ყოფილა ეს ჩვენი მხარე? სანატრელი არ ყოფილა ჩვენი მდგომარეობა?!...

მაგრამ მოუბრუნდეთ დღევანდელს ქუთაისელ „გმირს“ უ. „აბა მიცანთ ვინა ვარს“, გადავავლოთ თვალი რამდენათ ნაყოფიერი და ღრმაა მისი სატირა, რომელშიაც ეს საპატიო ჩვენი ქალების დამცირებას ამტკიცებს.

ის ამბობს: „რომ ქუთაისის ახალგაზდა ქალებზედ უარესს წრეს კაცი აღარსად ნახავს,“ რომ აქ „საკუთარი აზრის უქონლობა,“ „ბაწარ ჩაბმული სიცოცხლე“, „გადაბორკება“, „ოსტატობა“ და ბევრი კიდევ სხვა ამისთანა თვისებები მიუცილებელი არიან ქუთაისის ახალგაზდა ქალებისთვისაო.“

მე არასოდეს არ დავამცირებ ჩვენს ქალებს იმდენათ, რომ უ. „აბა მიცნით ვინა ვარის“ გამტყუნებისაგან მათი დაფარვა მოვინდომო. ჩემი განზრახვა სულ სხვაა. მაგრამ გული არ მომითმენს თუ ერთი კითხვა არ მივეცი უ. პასკვილის ავტორს: განა შესაძლებელია ამდენი სიბინძურე და ამ სიდიდე სულით გარყვნა ახალგაზდა ადამიანებში? არ ეწინააღმდეგება ვითომ თითონ ნორჩი ბუნება, ხან-დაუზმელი და თითქმის ცხოვრების უცნობი არსება მზგავსთ ბრალდებათა? ეს უნდა გეფიქრნათ უფალო „აბა მიცანთ ვინა ვარ“, როდესაც ალიჭურევდით ქუთაისელი ახალგაზდების გასაქარწყლებლად. უნდა გცოდნოდათ, რომ ცხვარს მგლის დაუნდობლობა რომ შესწამოთ და მგელს—ლომის ძლიერება, არა ვინ დაგიჯერებსთ. მაგრამ თქვენ ამას რას დასდევთ! თქვენ ისროლეთ შველდით ისარი და ის კი აღარ გაგიზომიათ, ეს ისარი თქვენი მტრის გულს გააპობდა, თუ თქვენს პატიოსნებას!

ჩვენი ქალების წრე, შესაძლებელია, უნუგეშო სურათს წარმოადგენდეს ამ საყოველთაო დაცემულობის და სულის სიმდაბლის დროს, მაგრამ ვინა არის ამაში დამნაშავე? ვინ დააწესა, ან ვინ ამაგრებს იმ მდგომარეობას, რომელიც საზოგადოებას ასე ამცირებს და სვრის, ჩემო ბატონო?—თქვენ და თქვენი წრის ადამიანები! თქვენ, რომელიც ლიბერალობთ მაგრამ რომელსაც წელის ხრით, უფროსებთან ღრეჯით, ქალიჩუნობით, ენის თრევით კაცის ნიშანი აღარ გემჩნევათ საზედ.

ახალგაზდა ქალებს არსად არ ჰქონია, ვგონებ ცივილიზატორის როლი, არსად არ ყოფილან ისინი ახალგაზდობაზედ წარჩინებულნი. იმიტომ კი არა, რომ ეს მათი ნიჭის საქმე არ ყოფილიყოს, არამედ ჯერ თითქმის ყოველგან ს ა ო ჯ ა ხ ო თ უმზგრენ დედაკაცს; საზოგადოება არ აძლევს ქალს არც განათლებას, არც სხვა რამ საშუალებას პატიოსნათ ლუკმის საშოვნელად: საზოგადოება უხსტავს ქალს ყოველს ასპარეზს, უპობს უფლებას, აჭრის ფრთებს, რომ რა არი დაუშალოს იმას ამაღლება, გათანასწორება თავის თავთან. დღეს დედაკაცი შებორკილია უსამართლო წყობილებისგან, ის იძულებულია დაემწყვდიოს სახლში თავის კერიასთან და მარტო კაბებზედ და იუბკებზედ ილაპარაკოს, იმოქმედოს. თქვენ კი ბატონო, „აბა მიცანთ ვინა ვარ“ თქვენის უმეცრების გამო გეგონოსთ იქნება, რომ ქალები საკუთარი ნებით, გარემოების დამოუკიდებელად ჩავარდნილან ეხლანდელ უაზრო მდგომარეობაში?!...

მაგრამ მიპასუხეთ: განა უკეთესს სურათს წარმოგვიდგენს ჩვენი ახალგაზდობა გარდა მცირე რიცხვისა? ნაკლებათ არიან ვითომ სულ მდაბალნი? ნაკლებათ ჰგვანან ისინი პირუტყვებს? განა მომეტებულად ბაწარ-აუხსნელი და საკუთარი აზრის მქონნი არიან ისინი? განა უმეტესს თავმოყვარეობას და კეთილშობილურ გრძნობებს იპოვნით თქვენ ამ წრეში? ბრძანეთ აბა. მაგრამ ამ კითხვების დასახსნელი ტვინი თქვენ ვინ მოგცათ უ. „აბა მიცანთ ვინა ვარ“! რა გაეწყობა, გეტყვით, მხოლოდ იმ პირობით, რომ გრძელი და გაქლესილი ენა თქვენი კვლავ აღარ აამუსიკოთ.

ქალებს თითონ გარემოების წყალობით არ შეუძლიანთ ისე გარყვნილი და დაცემული იყვნენ, როგორც კაცები. ქალებს რა შემთხვევა, რა ასპარეზი, რა შეხვედრა აქვსთ საქვეყნო საქმეებში, რომ ისინი იძულებულ იყვნენ იმ ხარისხამდე ამტერიონ და ამახინჯონ თავის ბუნება საზოგადო მოთხოვნილებისგამო, როგორც კაცები? ზოგიერთს თანამდებობის შოვნაზედ რომ სიწამხდრე და დაგლახაკება შეხვდება, ამის მზგავსი ქალი რას ნახავს? ერთი ჩინის ან ერთი ჯვარის საშოვნელად რომ კაცი საქმეებს იკადრებს, ის მარტო გადასწონიდა ყველა ქალების ცოდვას.

მე სრულიად ამ ლაპარაკით განხეთქილების შემოტანა არ მსურს ქალებსა და კაცებს შუა, დამიფაროს ღმერთმა! მე მხოლოდ მინდოდა მეჩვენებინა თქვენთვის, რომ ქალების დაცემა და დამახინჯება განსხვავებული მაგალითი არ გახლავს ჩვენს საზოგადოებაში. სენი საყოველთაოა და იმის შესადარი მკურნალობაც არის საჭირო. თქვენ კი გამოგიგდიათ ენა უ. „აბა მიცანთ ვინა ვარ“ და სტუქსავთ ნაკლებათ დანაშაულს ახალგაზდა ქალების წრეს! თუ აღელვება შეგიძლიათ, თუ კეთილშობილი გრძნობები გიღვივისთ გულში, თუ დამცირება გაწუხებსთ, თუ კეთილის მოტანა გსურსთ,—სამათრახო და სადყენელი საგნები, მოელინებანი, პირნი ბევრი გახლავსთ. თორემ, ეს თქვენი ფილიპპიკა ჩვენ ერთი მწყემსთ მთავრის საქციელს გვაგონებს, რომელიც ქალების იუბკებზედ და ფერ-უმარილზედ ჰქადაგობდა. „უვავი თუ ვარდსა იშოვნის, თავი ბულბული ჰგონია“.

ბულდანდობილმა „დროებამ“ მასპინძლურად მიიღო თქვენი ნაჯღაბნი და ეხლა თქვენ დიდი მორალისტი გეგონოსთ იქნება თქვენი თავი?!... კაი ხუმრობაა!

„ქი გიცანი.

ქ. ქუთაისი, 15 ივნისს 1874 წ.

ორიოდე სიტყვა სვანეთის კორრესპონდენციაზე.

ამ დღეებში მიღებულს „დროების“ 412 №-ში წავიკითხე სტატია ლაზარე დადეშქელიანისა სვანეთის მღვდლების შესახებ. ძლიერ ვსწუხვარ, რომ უნდა დავსწერო რამოდენიმე სიტყვა ამ სტატიის გამოისობით, რომელიც ავსილია სიცრუით და ცილის-წამებით.

შეუდგები რა დადეშქელიანის სტატიის გარჩევას, ვიტყვი: ჭეშმარიტად ძნელი მოსაკვეთია ის ჩვეულება, რომელსაც კაცი სიყმაწვილიდამ შესჩვევია, ხოლო ხალხს, რომელსაც რაოდენიმე წლის კი არა საუკუნის განმავლობაში რომელიმე ჩვეულება მიუღია და თითქმის ძვალსა და რბილში გამჯდომია, მისი მოკვეთა, რასაკვირველია უფრო ძნელი იქნება. ამგვარად სვანებს დიდის ხნიდგანვე აქვსთ ჩვეულებად მიღებული პირმოთნეობა, სიცრუე, შურისგება, ძერის ხსენება, დაუნდობლობა, სიკეთის არ მოხსენება და სხვ. კორრესპონდენტი კი ავვედრის სვანეთის მღვდლებს, რომ სვანები ფრანცუზებსავით და ამერიკელებსავით ვერ გაუნათლებიათ რვა წლის განმავლობაში. დადეშქელიანი მოგვითხრობს: ყოვლად სამღვდელოს მოგზაურობამ ბევრი ცვლილებები მოახდინაო, მაგრამ იმით კი ბედნიერი არ გვყოფს, თუ რას უწოდებს ცვლილებას სვანები მისის უსამღვდელოესობის მობრძანების დიდი მოხარულ იყვნენო და ემზადებოდენ ყოველივე მისი ბრძანება აღესრულებიათო. დადეშქელიანო, თუ ეს ასეა, ვინ მოამზადა სვანები, რომ ასე სიხარულით მიეღოთ მღვდელთ-მთავარი და ყოველივე მისი დარიგება კეთილად შეეწყნარებინათ—თუ არ მღვდლებმა? — მღვდელთ-მთავრის ყურადღება მიქცეული იყო მარტო იმ პირებზედ, რომელთაც ორ-ოლი ცოლი ყვანდათო. აქედამ გამოდის, რომ მღვდელთ-მთავარს სხვაზედ არაფერზედ ყურადღება არ მიუქცევია და არც სხვა საქმე ჰქონია. მაგრამ აქ შემცდარი აზრია. ყოვლად სამღვდელოს, რასაკვირველია, სხვა მწყემსთ-მთავრულ დარიგებასთან სვანების დედაკაცების ბინძურ ცხოვრებაზედ, ნათესაობის აღრევაზედ, გაცვლილებზედ და ორ ცოლიანებზედაც უნდა ელაპარაკნა; მაგრამ როგორც დადეშქელიანი ამბობს, ყოვლად სამღვდელო ძალდატანებით მოქმედებას უბძანებდა ხალხსაო, ეს სიცრუეა, მას ამგვარი საშუალება არ უხმარია და არც მისი ეალი იყო; ხოლო პრისტავი რასაც მოქმედებდა, მას ბრძანება ჰქონდა თავის მთავრობისაგან, აი ამ ნაირად: ერთი წლის წინეთ ეპისკოპოსის სვანეთში მობრძანებამდინ მე მოვახსენე ოფიციალურად ორ-ცოლიანებზედ, გაცვლილებზედ და სხვა უწესოებაზედ, რაც სასულიერო მთავრობისაგან განრჩევას ეხებოდა. მან (ეპისკოპოსმა) საერო მთავრობას სთხოვა, შემწეობა მიეცა სამღვდელოებისათვის მოსასპობელად ამგვართა უწესობათა, ეს საქმე სხვა მიზეზით გაჩერდა. პრისტავი მღვდლებს სთხოვდა ეჩვენებინათ, ვინ ვის უნდა მოშორებოდა. მღვდლებმა ამისი განრჩევა თავის თავზედ ვერ მიიღო და ამისგამო გარდიღო მის მობრძანებამდინ. მობრძანდა თუ არა, მან განარჩია, ზოგს მღვდელთ-მთავრული შენდობა მისცა, ზოგის მოშორება ბრძანა და ზოგს კიდევ სხვა იმედი მისცა. მე მაინც ყოველ შემთხვევაში უნდა ვსთქვა, რასაც ამ მოქმედებიდამ მოველოდი ის რეზულტატი არ გამოვიდა.... დადეშქელიანი ბრძანებს, „თუმცა სვანები სისწრაფით ასრულებდენ ბრძანებასო, გარნა დიდი უბედურება და ტირილი მოყვა ამ საქმესაო. მაგრამ ეს დადეშქელიანის ფანტაზია არის, ეს პირველი გაგონება არ იყო სვანებისგან, რომ ორი ცოლი უჯეროა და გაცვლილობა არ უნდა იყოს და კიდევაც სხომისაც მომხდარა პრისტავისაგან ამ გვარი მოქმედება და განსაკუთრებით იმ პირზედ, რომელსაც დადეშქელიანი ასახელებს. ერთ ოჯახში სამი ქალი იყო ნატაცები, სამი სიცრუეა და რაც იყო ის წინეთაც ჩამოართვა პრისტავმა და უკანასკნელს 1869 წელში გუბერნატორის მყოფობის დროს, როგორც იმას, ისე ზოგიერთ სხვებსაც წაერთვა, მაგრამ ისევ დაიბრუნეს, როგორც.... მაშასადამე არავისთვის განსაკვირვებელი და შესაკრთომელი არ ყოფილა და არც არავის თვალთაგან ცრემლი გადმოვარდნია. თუმცა უარს ამბობენ, იმასაც ვერაგობით, განა არ იცის დადეშქელიანმა თავის მოძმეების ვერაგობა? დადეშქელიანი ამბობს, „სვანები ბრიყვია, და ვერას გებულობენ და ამ გვარი მათი მდგომარეობით მღვდლები ხეირიანათ სარგებლობენ, რადგანაც იმედი აქვსთ, რომ მთავრობას მათზედ ვერავინ ვერას აცნობებსო“. დადეშქელიანო, ვისდა დასარიგებლად წამოისროლე ეს გაცვეთილი სიმართლე, ოდეს და რაში შეამჩნიე სვანეთის მღვდლებს, რომ წესიერების დამრღვეველი, რომელიმე მღვდლის შეხვდომილი დანაშაულობა და ურიგოთ ქცევა მთავრობას არ შეატყობინეს, ანუ სვანების საჩივარი მათზედ არ განარჩიეს? აბა თ რა გინდა? გსურს ვისმე რამე ავნო? ან ის გინდ, აქ იყო და კლიაუზობა და საჩივარი ასწავლო ხალხს, ეს გასაკვირვებელი არ არის.... კორრესპონდენტი ღაღადებს, „მღვდლების ზრუნვა და შფოთვა მარტო იმაზედ არის მიქცეული, ჯამაგირი როდის მიიღონ და მუკელი გაიძლონ, ისინი არ ეძებენ, სვანებია მათ სახსოვარი აგონო“. დადეშქელიანო, როდესაც ამ უხეირო შენიშვნას სწერდი, რა გქონდა სახეში, გაქვს ამისი დამამტკიცებელი საბუთი? მე ვიცი, ამას თუ ვინმე მოითხოვდა შენგან აზრშიაც არ მოგვსვლია, არამედ რაც ენაზედ მოგვარდნია ის გიწერია. შენი ამ გვარი შესხმა სამღვდელოებაზედ ის კი არ არის, რომ შენ გულმტკივნეული იყო სვანების მდგომარეობაზედ, არამედ არის მიმართული შურზედ. აბა ჩაიხედე შენს გულში თუ ტყუილია, მე ღმერთმან დამიფაროს სიცრუისაგან: როდესაც მე ერთი საქმისათვის შენ გაყვედრე და საკმაოდ დაგარიგე და ის საქმეც გაპატივე, მადლობა მერგებოდა კეთილის გულის პატრონისაგან; ხოლო შენ როგორც სვანი კეთილის არმომხსენე მადლობის მაგივრად ამბობ, მღვდლებს მაყურებელი არ ჰყავსო, კიდევ ამბობს უფ. დადეშქელიანი, რომ ას და ორას სვანში სამმა არ იცის პირჯვარის გამოსახვაო. ერთი რომ ეს სიცრუეა, მეორე შეიძლება ასში სამმა არ იცოდეს—ეს არაფერი გასაკვირვებელია, რადგანაც უფრო დიდი ხნით ქრისტიანებშიაც არიან იმისთანაები, რომ კანონიერი ჯვარის გამოსხვა არ იციან. რაოდენიმე სვანმა რომ ჯვარის გამოსახვა არ იცოდეს, ამაში მღვდლები კი არ არიან განსაკიცხავი, თვითონ სვანები,—მოუხრელი აგებულობის გამო არ შეუძლიათ დაისწავლონ, ეს მე თვითონ გამოცდილებით ვიცი. მღვდლები რომ კეთილად იქცევიან და თავ-დაუზოგველად შრომობენ, ამის დასამტკიცებელად მოგიყვან თვით მღვდელთ-მთავრის სიტყვებს, რომელიც ბრძანა 1865 წელში სვანეთში მყოფობის დროს: „მადლობა ღმერთს, სვანეთში კარგი მღვდლები ყოფილანო“. ხოლო წარსულის წლის მღვდლების მოქმედების განხილვას რაიცა შეეხება, თუ რაოდენათ კმაყოფილი დარჩა ყოვლად სამღვდელო, ამაზედ მე არას ვიტყვი, ამას დაინახავს მკითხველი მისი ანგარიშიდამ, რომელიც მოკლეს დროში ბეჭდიდამ გამოვა. რაოდენათ ყოვლად სამღვდელოს ანგარიში უფრო დასაჯერია, ვიდრე დადეშქელიანის უაზრო შენიშვნა, ამაზედ მსჯელობა მკითხველისათვის მიმინდვია. დადეშქელიანის სტატიაზედ ბევრი სალაპარაკო მაქვს, მაგრამ ჩემი სიტყვები ერთობ გავრცელდა, მეშინია, ვაი თუ სივრცის გამო ადგილი არ მიეცეს გაზეთში, ამისთვის ძალა უნებურად თავი უნდა დავანებო დრომდინ.

დადეშქელიანს მაინც კათეგორიულად მოვსთხოვ აი რას: 1-ლ მან უნდა სთქვას და დაამტკიცოს რომელი მღვდელებისაგან გაიგონა, რომ ნეტავი ჯამაგირი მიეიღო, თორემ სვანებმა გინდა კისერი იტეხონ, გინდა წყალში ჩაცვივდენო. 2-ლ როდის და რაში შეამჩნია მღვდლების მეუფროსე, რომ სვანების მღვდლებზედ საჩივარი არ განარჩია და ან მღვდლების ურიგო ქცევა მთავრობას არ აცნობა.

შუანელი ბ.....

ტყაბედნიერი
ენგურის ხეობა,
15 აპრილს 1874 წ.

უცხო ქვეყნები

საფრანგეთი.

— ნაციონალურ კრებაში კაზიმირ პერიემ შეიტანა წინადადება, რომ რესპუბლიკური მართებლობა დაწესდეს; ეს წინადადება მიუღიათ ოთხი ხმის უმეტესობით. შემდეგ ლაროშფუკო ბიზზაჩიამ შეიტანა თავისი წინადადება, რომლითაც სურდა მონარხიუ-

ლი მართებლობა დაეწყებინა, მაგრამ იმ წამსვე სიცილი და ვაი-ვაგლახი ამტყდარა კრებაში. მეტი სისუსტე არასოდეს არ გამოსჩენიათ მონარხიელებს და რასაკვირველია რომ კრებამ არ მიიღო მისი წინადადება.

— იმ დღეს, როცა ბონაპარტელებს გამბეტას გალახვა ნდომებიათ იმათსა და რესპუბლიკელებსშუა გაცხარებული ცილება ატყდა, ისრე რომ საქმე დუელებზედაც მიაწია. კლემანსომ გამოითხოვა დუელში ბონაპარტისტი კასანიაკი. სეკუნდანტებმა შელხერმა და ტესტელენმა განუცხადეს ეგრეთვე კასსანიაკს, რომ „Pays“ თანამშრომელები ყველანი დუელში გამოწვეულათ უნდა სთვლიდენ თავის თავს რესპუბლიკელებისგანო.

— გაზეთები „Pays“ “Rappel“ და „XIX Siécle“ მართებლობის განკარგულებით აღკრძალულია ორი კვირის ვადით.

— კასსანიაკმა დუელში გამოსვლის უარი სთქვა. ამის თაობაზე კლემანსომ დაბეჭდა წერილი, რომელშიაც სწერს, რომ მე ძრიელ ვსწუხვარ, რომ დიდი პატივისცემა გაღირსეთ და განსაჯოს საზოგადოებამ თქვენი საქციელიო.

— სენ პრუასათვის, რომელმანც მუშტი კრა გამბეტას, სამსაჯულოს გადუწყვეტია ექვსი თვით ციხეში დამწყვდევა.

— მარცხენა მხარის დეპუტატმა ჟირარმა მოსთხოვა მართებლობას პასუხი შესახებ იმ დოკუმენტისა, რომელიც ეპოვნათ ვაგონში. ამ დოკუმენტისაგან სჩანს, რომ ბონაპარტელებს შეუდგენია შეთქმულობა, და ცდილობენ მისი მომხრე დეპუტატები ამოირჩიონ დეპარტამენტებში. სხვათაშორის ამ საზოგადოებას დიდი გავლენა ქონია ბურგონის ამორჩევაში.

ამ საქმეზედ ეხლა გამოძიებაა დანიშნული.

პარიჟი, 9 ივნისს 1874 წ.

ერთი დრო იყო, ყველა, ვისაც კი თავისუფალი დრო და მომეტებული ფულები აწუხებდა, ყველა, ვისაც ქეიფიანად დროს გატარება და ფულების შეჭმა უნდოდა, ყველა აქ, პარიჟში, მოდიოდა და, რასაკვირველია, ერთსაც და მეორესაც მალე ახერხებდა. პარიჟის თეატრები, ბალები, მასკარადები, ბულონის ტყე, ელისეს მინდორი და განსაკუთრებით აქაური კოკოტკები— ისეთი საგნებია, რომელიც ფულიან და უ-საქმო კაცს არა თუ თითქმის მუდამ მიიზიდავს, ხშირად კიდეც ჩაჰყლაპავს და მოინელებს ხოლმე...

×

ამ თვისებით ყველაზე უფრო განთქმული იყო პარიჟი ნაპოლეონის იმპერიის დროს. ქეიფით, სიგიჟით იქცევდა ნაპოლეონი ხალხს იმისთვის, რომ უფრო ადვილად აეხვია თვალები ამ ხალხისათვის, რომ გარყვნილს, ქეიფში სულ წასულ ხალხს მმართებლობაზე ყურადღება არ მიექცია და თავისუფლება არ მოეთხოვა. როგორც ბევრი სხვა რიგი, ისე ესეც გვარიანად შეასრულა: ოცდა ორი წლის განმავალობაში ხალხი თითქო მართლა დაბრმავებულიყვით შესცქეროდა პარიჟის ქეიფს, გაუწყნარებელ ბალებს, ბრწყინვალე მეჯლიშებს და თითქო ეგონა, რომ საფრანგეთი ბედნიერია, უბედნიერესი ქვეყანა არისო. თითქო ვერ ამჩნევდა, რომ ამ ბრწყინვალე მეჯლიშებსა და გიჟურ ქეიფებს ერთის მხრით შეუბრალებელი, განუკითხავი დესპოტიზმი ჰფარავდა და მეორეს მხრით ხალხის სისაწყლე....

უკანასკნელმა ომმა გამოაჭყეტინა ყველას თვალები და დაუმტკიცა, როგორი უფსკრულისაკენ მიჰყავდა ნაპოლეონს ხალხი; ყველას დაუმტკიცა ისიც, რომ ხალხის თვალის ახვევა, განსაკუთრებით ისეთი ცხოველი და მხნე ხალხის, როგორიც საფრანგეთის ხალხია, მხოლოდ დროებით შეიძლება და არა დიდი ხნითა.

×

ეხლა, თუმცა ნაპოლეონი ველარავის წააქეზებს, თუმცა იმის ერთ დროს ბრწყინვალე, და ეხლა გადამწვარ, ტიუილრის სასახლეს სხვა და სხვა ხელმწიფეები და იმათი მემკვიდრეები ველარ ეწვევიან, თუმცა ხელმწიფეების შვილები პარიჟის სალონებს, თეატრებს, ბალებს და მასკარადებს აღარ ამშვენებენ, მაგრამ შეჩვეული ხალხი მაინც თავისას არ იშლის, მაინც კიდევ გვარიანად ქეიფობს; მდიდარი ინგლისელები, ესპანიელები, ამერიკელები, რუსები ბერლინში კი არ მიდიან დროს გასატარებლად, მაინც კიდევ აქ, პარიჟში, მოდიან, რადგან არც ერთ ევროპის ქალაქში არ შეიძლება ისე ლამაზათ, ადვილად და სიამოვნებით დროების გატარება და თან ჯიბეების შემსუბუქება, როგორც აქ.

×

პარიჟში ორმოცზედ მეტი თეატრია, სადაც ყოველ დღე სხვა და სხვა წარმოდგენებია; უანგარიშო კაფე-შანტანებია, ე. ი. ისეთი ყავახანები, სადაც სცენაა გამართული და იმღერიან და პატარა, სამასხარო ვოდევილებს არდგენენ; სამასზე მეტი ისეთი ზალაა, სადაც ბალები იმართება ხოლმე. ამას გარდა ოპერები, ცირკები, ბალ-მასკები, და სხვა მრავალთ უთვალავი დროს გასატარებელი ადგილები,—და ყველა ესენი თითქმის მუდამ გატენილია ხალხითა.

ამ მოქეიფე ხალხში აქ თითქმის ყოველთვის ყოველგან უმთავრესი ადგილი პარიჟელებს კი არა, უცხო ქვეყნელებს უჭირავს. ესპანიელები უფრო ხშირად ოპერაში დაიარებიან, რუსები თეატრებში (Gaité თეატრი, სადაც ოფენბახის პიესებს თამაშობენ, ძალიან უყვართ), რუმინები, რომელნიც ძლიერ მრავალნი არიან, დილიდამ სალამომდი ყავახანებში ყრილან, ინგლისელები, საკვირველებაა! ზნეობიანი, ბრძენი, ამაყი ინგლისელები ერთს ისეთს ბალს და ბალ-მასკეს არ გამოუშვებენ, სადაც ჩვეულობრივად მსუბუქი ყოფა ქცევის ქალები სხეულის კვლაკვნაში ვარჯიშობენ. უნდა უყუროთ—როგორი ხარბი და მშიერი თვალებით შეჩერებიან ესენი გიჟურ კანკანის თამაშობას, როგორის თითქო არქიტექტორული ცნობის მოყვარებით შეჩერებიან მოთამაშე პარიჟელ ქალს, რომელიც ფეხის წვერით სისწრაფით გადააგდებს თავის კავალერის შლიაპას!

×

თვითონ პარიჟელი?... ბუნებისაგან მხიარული ხასიათით შემკული პარიჟელს ყოველ-გვარი ქეიფი უყვარს. ყველას მუზიკა ესმის, ცოტათ თუ ბევრად, და მაშა სადაც ოპერა უყვარს; უთეატროთ ფრანცუზს ისე არ შეუძლია გაძლება, როგორც თევზს უწყლოთ, ან კიდევ უკეთ ვთქვათ კახელ თავადი-შვილს უღვინოთ და იმერელს უმიმინოთ; ყავახანებში ის გაზეთებს ჰკითხულობს და ისვენებს; თამაშობა უყვარს, „ბულიეს“ და „მაბილის“ ბალებზე სიამოვნებით დაიარება; ღოღში ხანდისხან თავის შეძლებას აგებს.

ჩვენში აუცილებელი კუთვნილება ყოველი ქეიფისა ყოველთვის სმა და ჭამაა. რა ქეიფია ქართველი კაცისთვის ის ქეიფი, თუ კარგათ არ გამოძღა, თუ ძროხის ცალი ბეჭი მაინც არ შეჭამა და ერთი დოქი კარგი ღვინო მაინც თუ არ გამოცალა. აქ ჭამასა და სმას ქეიფისათვის თითქმის უკანასკნელი ადგილი უჭირავს. მხოლოთ ინგლისელებმა და რუსებმა იციან აქ სადილ-ვახშამითა და შამპანის ღვინით გაქეიფებება. ნამდვილი ფრანცუზი კი მხოლოთ მაშინ ქეიფობს, როდესაც თავის ტოლ-ამხანაგებშია ერთად, როდესაც თავის დულცინეია გვერდში ჰყავს, როდესაც თამაშობას, ან სხვის თამაშს უყურებს და ყველაზე უფრო მაშინ, როდესაც ის და იმის ამხანაგები მასხარობენ და მახვილობენ; და მე არა მგონია, რომ დედამიწაზე მეორე ისეთი მხიარული, მასხარა, მახვილი, მოსწრებისიტყვის პატრონი ხალხი მოიძებნებოდეს, როგორც ფრანცუზის ხალხია.

×

ამ შესანიშნავ ნიჭთან, რომლითაც საფრანგეთის ხალხი ასე უხვათ არის შემკული, ბუნებას იმისთვის ბედნიერი ხასიათიც მიუცია. ამას ის გვიმტკიცებს, რომ ეხლა, როდესაც ამას ამდენი უბედურება და განსაცდელი ერთად მიადგა, ისეთი უბედურება, რომელსაც ბევრი სხვა ხალხი, უეჭველია, ვერ გაუძლებდა, ეხლაც მხნედ არის, ეხლაც არ დავარდნილა, ეხლაც მარჯვეთ დგას ფეხებზე, ეხლაც ქეიფობს,—და ეს ქეიფი იმას არც კერძოთ თავისთვის, არც თავის სამშობლოსთვის, და არც მთელი კაცობრიობისთვის შრომას და ზრუნვას არ უშლის.

ბედნიერი ხალხია! მუდამ ცხოველი, მუდამ მხნე!

ს. მესხი.

ნარევი

— ეხლა გერმანიულს ენაზედ 3,895 გაზეთი გამოდის. ამათგან 46 გაზეთი კვირაში შვიდზედ უფრო მეტჯერ იბეჭდება, 80 კვირაში შვიდჯერ გამოდის, 460—ექვსჯერ და 3,299 ექვსზედ უფრო ნაკლებ. ამ 3895 გაზეთისაგან 3,394 თვითონ გერმანიის სახელმწიფოში იბეჭდება, 213 სხვა ქვეყნებში, სადა კი გერმანიელი ხალხი არის, მაგრამ უმრავლესი შვეიცარიაში გამოდის. გერმანიაში კითხულობენ 779 ფრანცუზულ გაზეთს, 586 ინგლისურს, 146 იტალიანურს 25 ჰოლლანდიურს, 57 რუსულს და 65 სვედურს.

— ჩინეთში ინგლისელი ვაჭრები რკინის გზას აკეთებენო. თუმცა ჩინეთის მართებლობას ძალიან ეშინიან ევროპიელების ძკვიდრად ჩასახლების, მაგრამ ეს ვაჭრები მაინც დაიმედებული არიან, რომ მართებლობა ამ გზის გაყვანას ვერ დაუშლის, რადგანაც საგზო მიწები კანონიერად შედგენილი ნასყიდობის ძალით დაუსაკუთრებიათ.

— ერთ ექიმს ახალი ცოფიანობის წამლობა მოუნახავს. ეს წამალი ორთქლის აბანოა. ცოფიანის პირუტყვისაგან ნაკბენი კაცი ერთი კვირის განმავალობაში დღეში ერთჯერ ისეთ აბანოში უნდა შეიყვანონ, სადა 46-დგან 50 გრადუსამდის სიცხე იყოს. თუ ავათმყოფს ცოფიანობა გამოჩენილი აქვს, მაშინ იმას მარტო ერთჯერ აბანოში შესვლაც ეყოფა, მაგრამ ნააბანოევს მორჩენამდის ავათმყოფი ცალკე ოთახში უნდა დააწვინონ.

— ავსტრიის იმპერიაში ამ ჟამად 935 გაზეთი და ჟურნალი იბეჭდება, რომელთაგან 359 პოლიტიკურია. აქედამ 683 გერმანიულ ენაზედ გამოდის, 110 ჩეხურს ენაზედ, 50—პოლშურზედ, 14—სლავიანურზედ, 11—რუსულზედ, 4—ილლირიულზედ, 43—იტალიურზედ, 5 ფრანცუზულზედ და 2 ბერძნულზედ. ვენგრიულს, რუმინულ და ინგლისურს ენაზედ—თითო თითო და 10—ებრაულზედ.

— კალიფორნიაში ერთი გასაოცარი ვაზი ყოფილა, რომელზედაც სამი ურემი ყურძენი ჩამოდის ყოველ წლობით. თითო მწიფე მტევანი ორს-სამს გირვანქას იწონს. ეს ვაზი მაღლობზედ არის გაშენებული. ქვეით ჩაუვლის მდინარე, რომელსაც ჰფიქრობენ უნდა ჰქონდეს დიდი გავლენა. ეხლა ორმოცი წლისა არის ეს ვაზი და იმისი ღერი იგრგვლივ ორი ალაბი იქნება თურმე.

— როტერდამში ათასი წიგნი მისულა როშფორის სახელზედ, როდესაც გაუგიათ რომ ეს მწერალი იქ აპირებს თავის „ფარნის“ გამოცემას. 990 მეტი სხვა და სხვა მთელი ცასქვეშეთის მესტამბეებისგან და წიგნების გამყიდველებისგან ყოფილა გამოგზავნილი. თითოეული ამათგანი სთხოვს როშფორს ნებას, რომ „ფარნის“ გამომცემელი ის იქნეს.

— პირველად გამოუცდიათ დრეზდენში მძორის დაწვა. ეს ყოფილა ცხენი, სიმძიმით 202 გირვანქა. აქედგან ორი საათის განმავალობაში მარტო 16 გირვანქა ნაცარი და ცვენილა, სხვა კი აღარაფერი დარჩენილა. აქედგან გამოუყვანიათ, რომ კაცის გვამის დასაწველად ერთი საათი და მეოთხედი ძალიან საკმაო არისო. ამის შემდეგ პროფესორი რეკლამი წასულა, შვეიცარიაში საქადაგებლად, რომ იქაურს ხალხს მკვდრების დაწვა შემოაღებინოს.

მწერლობა.

თვით მასწავლებელი რუსული ენისა ქართული ენის შემწეობით ქართველთა ყრმათა, შედგენილი გაბო ტერ-გაბრიელიანცისაგან. ტფილისი 1874 წ.

წარსულ ნომერში ჩვენ გაკვრით ვახსენეთ უფ. ტერ-გაბრიელიანცის „თვით მასწავლებელი რუსული ენისა.“ ჩვენ გვეგონა რომ ამ წიგნზე ბევრი ბაასი და ყიყინი არ არის საჭირო. მაგრამ როგორც ეტყობა ბევრი ისეთი მკითხველები ყავს ჩვენს გაზეთს რომ, თუ იმათ ყოველი სიტყვა კარგათ დაღეჭილი არ მიართვი უმისოთ ვერ გაიგებენ. თვითონ ტერგაბრიელიანცი გამოტეხით ამბობს თავის წინასიტყვაობაში, რომ „თუმცა მკითხველი ამ პატარა წიგნში შეხვდება ბევრს ნაკლულევანებას“.... „მე აღარ მივხედე იმ ნაკლულევანებასა და გავბედე გამოცემა ამ წიგნისა, იმედითა მით, რომ პატიოსანნი მკითხველნი სასტიკათ არ შევლენ ამ წიგნის ნაკლულევანების გარჩევაშია, არამედ სიყვარულით დაჰფარვენ ყველა ამასა, და მით მამცემენ გაბედულებასა მეორე ამ გვარისავე წიგნის გამოცემას“...

როგორც ხედავთ აქ საზოგადო სარგებლობის სურვილი ერთი დრამიც არ მოიძებნება, მაგივრად აქ ფულის ანგარიში ანუ რაიმე ჯილდოს მიღება კარგა ოსტატურათ არის წაფარებული, ვითომც ის მიტომ შრომობს, რომ ეგებ ამ წიგნით ცოტა გაუადვილოს რუსული ენის შეთვისება ამ გაჭირვებულს ხალხს, რომელსაც სწავლა სურს და წიგნი კი არ აქვს. როგორ ბანზე აგდებს მუსაიფს! არა, უფ. ტერგაბრიელიანცო, თქვენ გეგონათ სახელმძღვანელოს შედგენა ჩითის ან არაყის ვაჭრობა იყოს. არა? დღეს ჰაგნაირ ხერხებს ძოელო ბოლო, ეხლა ხალხსაც რამდენიც არის თვალი აეხილა და ისე როდის მოტყუილდება.

უფ. ტერგაბრიელიანცს ასრე გონებია, რომ თუ რუსული ასოები დააწყო მწკრივად და ქვეშ მოუწერა, გლავა პერვაია, გლავა ვტორაია, მეტი არაფერია საჭირო, რომ ეს უცხო ენა შეისწავლოს ჩვენმა ხალხმა. ამდენი სხვა და სხვა შრიფტის ასოები სად გამონახა, არ მიკვირს. მე კარგათ ვიცი, რომ აქაური ტიპოგრაფიები ძრიელ ღარიბნი არიან შრიფტებით, ტერ-გაბრიელიანცს კი ცხრა შრიფტი უხმარია.

ასრე სჭირს ყოველს უმეცარს მშრომელს. უფ. ტერ-გაბრიელიანცს სურდა „თვით მასწავლებელი“ დაეწერა, გამოუვიდა რუსული ანბანების კრება. ყოველს რუსულს ასოს უწერს ქვეშ ქართულს ასოებს, თითქოს ამით სურს რუსული ასოების გამოთქმა ახსნას, მაგრამ გამოდის რა: Цапля ქვეშ წერს „ცაპლია“—ფრინველი, сумерки (სუმერკი)—ბინდი, Алое (ალოე)—ალისფრად.....

ერთი სიტყვით თუ მივყევით ამის რიგიანათ გარჩევას, ვაი შენ მტერს, როგორც ჩვენ მკითხველს თავს მოვაბეზრებთ, აქ ერთი სიტყვა არ მოიძებნება, რომ უწესოდ არ იყოს ნახმარი. აურევია, დაურევია თვითონაც არ იცის რა. პირველი, რომ მას რუსული ენა არ სცოდნია, ქართულის ცოდნა ღმერთმა შეინახოს. ის არ სჯობდა არ ეხმარა იმისთანა სიტყვები, რომელითაც აზრი იმას არ ესმოდა, ან რომელთაც შეუცდომელად ვერ დასწერდა, მაგრამ არა, ის ამბობს, „რითიც მდიდარი ვარ, მით მიხარისო“.

ამის ლოღიკას თუ მივყევით, შენ მტერს, როგორც უფ. ტერ-გაბრიელიანცი თავს აიშვებს და ვინ იცის, რა სიმძიმეს არ გვიჩვენებს.

„არა მკითხე მოანბეო მიტყუე და მიამდეო“. არა, რა სჯის ამ სრულიად უმეცარ კაცს, რომ ჩვენთვის ცდილობს, ნუ თუ ჩითის ვაჭრობა გაუჭირვებია და ამით უნდა ჯილდო დაიმსახუროს?

ვინ ეხვეწება თავი გაიწიროს ჩვენთვის, თავის ოჯახშიაც ბევრი საქმე აქვს გასარიგებელი. თუ არ იცის, საქმის რიგიანათ ხელის მოკიდება, დაჯდეს თავის ქოხში და მატყლი ჩეჩოს, ის არა სჯობია, ვიდრე თავის უმეცრებით სხვას ამდენი ზიანი მისცეს.

N

განცხადებანი

ქალაქს ტფილისში,
სემინარიას ქვეშ სარდაფში იყიდება
ნამდვილი ბუნებითი
კახური ღვინოები
თ. რ. და ი. ერისთავების
და სხვა კახეთის მემამულეთა ვენახებისა
თვითოეული ბოთლის ფასი
ერთის აბაზიდგან მანეთ ნახევრამდის.

ნაფიცი ვექილის თანაშემწე ვასილი გიორგის ძე მაჩაბელი კისრულობს კავკასიელი საქმეების ვექილობას სხვა და სხვა სამმართველოებში და უმთავრესად სენატში. აგრეთვე სპრავკების გაგზავნას. თითეული სპრავკისთვის უნდა გამოგზავნოთ ხუთი მანეთი.

ადრესი: въ Петербургъ, Малая Садовая домъ № 8, кв. № 24.

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 21 Іюня 1874 г. მელიქიშვილის და ამხ. სტამბა გამომცემელნი ს. მელიქიშვილი და ს. მესხი.—დროებითი რედაქტორი კ. ლორთქიფანიძე.